

Манелюк Юрій Михайлович
Луценко Вікторія Романівна
Савчук Назарій Іванович

Волонтерський рух України в умовах військової агресії

УДК 316.354.4:355(477:470+571)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-6.5>

Манелюк Юрій Михайлович
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних технологій
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
просп. Перемоги 54/1, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-8186-7604

Луценко Вікторія Романівна
студентка Юридичного інституту
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
просп. Перемоги 54/1, Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-5576-775X

Савчук Назарій Іванович
студент Юридичного інституту
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
просп. Перемоги 54/1, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-9999-7570

У статті представлено огляд та аналіз особливостей волонтерського руху та основних положень щодо його функціонування як основи громадянського суспільства. З'ясовано специфіку волонтерського руху в Україні в умовах військового конфлікту. На обговорення виносяться такі важливі питання, як питання правового регулювання діяльності волонтерських об'єднань та важливості набуття ними юридичного статусу, що підвищує ефективність роботи таких організацій.

Діяльність волонтерів є основним чинником для заснування й ефективного розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найкращі та найсвітліші бажання людства – бажання свободи та миру, захищеності та справедливості для усіх людей. І тому наша держава повинна сприяти всебічному розвитку як і волонтерських організацій, так і руху в цілому. Для нашої країни волонтерська діяльність є надзвичайно актуальною та важливою. У сучасній науці Волонтерський рух розуміють як добровільну діяльність, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот і суспільства. Проте для того щоб волонтерські організації діяли на весь свій потенціал їх потрібно підтримувати на державному рівні. В Україні політичні діячі роблять все можливе, щоб волонтерський рух всередині країни розвивався та процвітав. Парламент підтримує створення додаткових гарантій та можливостей для волонтерів в умовах війни.

На нашу думку, ця стаття є як ніколи актуальною для сьогодення, оскільки вона присвячена волонтерському руху як рушійній силі розбудови демократичного українського простору та важливості цього руху для розвитку громадянського суспільства.

Ключові слова: волонтер, волонтерський рух, волонтерська діяльність, благодійність, громадянське суспільство.

Вступ. Діяльність волонтерів є основним чинником для заснування й ефективного розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найкращі та найсвітліші бажання людства – бажання свободи та миру, захищеності та справедливості для усіх людей. І тому наша держава повинна сприяти всебічному розвитку як і волонтерських організацій, так і руху в цілому. Для нашої країни волонтерська діяльність є надзвичайно актуальною та важливою. Ще з давніх часів у українського народу існувала традиція – об'єднуватись з метою досягнення спільної мети, за історію незалежності можна виокремити три найбільші підйоми й активізації волонтерського руху в Україні. Вперше такий підйом відбувся в 2014 році, коли українці виступили на захист своєї батьківщини та розпочали допомагати будувати нову українську армію. Вдруге це сталося в 2020 році, коли наш народ об'єднався з метою допомогти медикам та співвітчизникам боротись з епідемією Covid-19, тоді волонтери масово закупали апарати ШВЛ та усе необхідне щоб рятувати життя людей, і зараз, у 2022 році, вже втретє активні громадяни України прийшли на допомогу своїй державі. Вони об'єдналися, щоб у єдиному пориві зупинити повномасштабне вторгнення Російської Федерації, тоді сотні тисяч людей як колись у 2014 розпочали приєднуватись до плетіння маскувальних сіток та виготовленні амуніції, розпочали створюватись великі фонди котрі закуповували усе необхідне для того щоб

допомогти захисникам. Саме в умовах війни українське громадянське суспільство, волонтерські та благодійні організації продемонстрували здатність до консолідації та мобілізації, взяли на себе вирішення найбільш гострих проблем.

Мета цієї статті – розкрити основні положення діяльності волонтерського руху, розглянути приклад цієї діяльності, визначити особливості правового регулювання діяльності волонтера та зазначити способи отримання статусу волонтера.

Завдання: визначити поняття волонтер в історичні ретроспективи; дослідити сутність волонтерського руху; розглянути напрямки діяльності волонтерської діяльності волонтерських організацій; проаналізувати державну політику щодо розвитку волонтерського руху та покращення умов волонтерської діяльності; дослідити нюанси в роботі волонтера; розглянути волонтерську платформу як один з інструментів якісних комунікаційних можливосте волонтерських організацій; визначити в чому унікальність українського волонтерства;

Методи дослідження: методи причинно-наслідкового зв'язку та логічний методи; порівняльний аналіз і синтез для концептуалізації понять волонтерства, волонтерської діяльності, волонтерських організацій та напрямків їх діяльності; моніторинг наявних даних для визначення реального становища волонтерського руху в системі організацій українського суспільства,

контент-аналіз наявних статей по даній тематиці, системний та логіко-структурний метод; методи теоретичного узагальнення; методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції;

В Україні існує давня традиція суспільної праці, взаємодопомоги та піклування про ближнього. Осіб, які працювали у цій сфері, називали громадськими діячами, альтруїстами, добродійцями або добровольцями. Настали нові часи і по-іншому стали називати таких людей – волонтери. Волонтерський рух – добродійна діяльність, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот і суспільства. [1].

Політичні діячі України роблять все можливе, щоб волонтерський рух всередині країни розвивався та процвітав. Тому Парламент підтримує створення додаткових гарантій та можливостей для волонтерів в умовах війни.

Під час пленарного засідання Верховної Ради 15.08.2022 р. було прийнято законопроекти № 7363 «Про внесення змін до Закону України Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності та № 7364 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності та діяльності неприбуткових установ та організацій в умовах збройної агресії Росії проти України».

Рішення парламенту сприяють розвитку волонтерського руху в Україні, зокрема, шляхом розширення напрямів волонтерської діяльності в умовах війни, розширення дії окремих норм Закону України «Про волонтерську діяльність», зважаючи на широкомасштабну військову агресію РФ проти України.

Відтепер чинне законодавство передбачає такі додаткові напрями волонтерства в умовах війни:

- Сприяння волонтерству, з боку держави, у проведенні заходів;
- Також новий Закон забезпечує можливість для розробки загальнодержавних цільових програм з підтримки розвитку волонтерства та інших заходів з метою підтримки волонтерської діяльності в Україні.
- Законом визначено також, що волонтерська допомога може здійснюватися в онлайн-режимі за допомогою мережі «Інтернет» та інших телекомунікаційних мереж.
- Крім того, завдяки нормам законодавчого акту в Україні буде створена інформаційно-аналітична платформа для інформування про можливості волонтерства в Україні та за її межами, підтримки інститутів громадянського суспільства в залученні волонтерів та для розміщення іншої інформації з метою сприяння розвитку волонтерського руху в Україні.

В умовах збройної агресії російської федерації проти України волонтерський рух та неприбуткові організації прийняли на себе чимало викликів. Нагальним постало питання створення додаткових гарантій та можливостей для волонтерів в умовах війни.

Тож парламент об'єднався навколо вирішення актуальних потреб волонтерської діяльності в Україні.

Прийняття зазначеного акту дозволило створити умови для розвитку волонтерського руху в Україні, а разом зі змінами до Податкового кодексу України – уникнути надмірного податкового навантаження на волонтерів та організації, які з ними співпрацюють [2, 3].

Наступним важливим фактором розвитку волонтерського руху є дослідження напрямків діяльності волонтерських організацій. Умови повномасштабної війни вкотре продемонстрували неймовірну силу та масштаби волонтерського руху в Україні. Волонтери у співпраці з неприбутковими організаціями реалізують напрями з надання волонтерської допомоги Збройним Силам України та постраждалим внаслідок широкомасштабної військової агресії росії проти України, збирають кошти й закуповують товари для потреб фронту та цивільних, координують роботу центрів допомоги для внутрішньо переміщених осіб, здійснюють підготовку потенційних місць розміщення людей, надають психологічну допомогу для дітей та підлітків, здають кров на донорство, організують допомогу людям похилого віку, здійснюють авто-волонтерство. Саме ці напрями волонтерської діяльності є найпотужнішими в умовах війни.

Україна безумовно переможе у війні проти російського агресора єдністю свого народу, взаємною підтримкою кожного українця в запеклій боротьбі за мирне та спокійне життя на рідній Землі.

З 24 лютого волонтерський рух в Україні не просто посилюється, а набув величезних масштабів. Регіони, в яких не ведуться активні бойові дії, невпинно працюють, забезпечуючи допомогу в різних напрямках:

- підтримка переселенців;
- підтримка госпіталів;
- підтримка ЗСУ, нацгвардії;
- захист тварин;
- підтримка людей, які потребують допомоги через різні обставини (втрата роботи, наприклад);
- психологічна підтримка;
- юридична підтримка;
- культурний розвиток та соціалізація.

Над цим працює велика кількість людей. Діють волонтерські організації, втім багато хто робить добрі справи самостійно. Але іноді важливо розуміти, хто має право займатися волонтерством, особливо це стосується допомоги ЗСУ, збору коштів. Адже наслідки іноді можуть бути доволі несподіваними:

- штрафи;
- податок на доходи;
- кримінальна відповідальність.

Щоб не потрапити до неприємних ситуацій та не відчувати на собі вищезгадані наслідки варто зрозуміти хто ж може займатися волонтерством.

Згідно з законодавством України, волонтером може стати будь-яка особа, яка має повних чотирнадцять років. Проте, отримати статус волонтера вона може тільки з офіційного дозволу батьків чи опікунів. З досягненням повноліття ніяких дозволів не потрібно. При цьому необов'язково бути громадянином України, волонтерський рух формується за участі як громадян нашої держави, так і громадян інших країн.

Отож, благодійністю офіційно можуть займатися особи, які досягли 14 років і мають бажання це робити.

Іншим важливим питанням є чи потрібно оформлювати статус волонтерської організації. Звісно, можна вільно допомагати і без юридичного статусу. Проте, волонтерські організації мають більше можливостей.

Наприклад, займатися закупівлею тактичної медицини, бронезилетів, балістичних шоломів та інших речей, які призначені виключно для військових, можуть тільки юридичні особи. В інших випадках можуть виникнути неприємності з законом.

Більше того, волонтерські організації, які планують займатися такою закупівлею, зобов'язані вказати це в статуті при реєстрації благодійного фонду або громадської організації. Крім того, будь-який збір коштів може викликати запитання, якщо ви ніде не зареєстровані як волонтер. Для того щоб отримати статус волонтера офіційно є декілька можливих варіантів:

- звернутися в будь-який діючий благодійний фонд із запитом – вас приймуть на баланс організації і видадуть посвідчення;
- зареєструвати благодійну організацію;
- зареєструвати громадську організацію.

В благодійну організацію вас можуть прийняти з письмовим договором або без нього. Законодавством дозволяється обидва варіанти. Ви не несете відповідальності за дії фонду, проте маєте право займатися волонтерством, використовувати рахунки фонду для збору коштів – за погодженням цього моменту з засновниками, звісно.

Реєстрація благодійної організації вимагає трішки більше часу. Проте з переваг:

- ви зможете відкрити свій рахунок;
- зможете надавати офіційні документи, які підтверджують ваші наміри щодо будь-якого збору коштів;
- можете організовувати благодійні заходи.

До початку великої війни одночасно з реєстрацією БО вказувався її статус неприбутковості. Зараз для цього потрібно писати окрему заяву до податкової інспекції.

Щодо громадської організації. ГО менше адаптована для благодійності, втім волонтерська організація може обрати її для юридичного оформлення свого статусу.

ГО потребує двох засновників (мінімум). Тут також важливо вказати статус – прибуткова чи неприбуткова.

Статус неприбуткової організації звільняє від податків на доходи. Тому це – важливий нюанс.

Загалом існує дуже багато нюансів у роботі волонтерських організацій адже будь-які юридичні особи – це відповідальність і звітність. Важливо зберігати усі рахунки, чеки, акти прийому-передачі. А в сучасних умовах для підсилення довіри соціуму необхідно звітувати прозоро і часто – через соціальні мережі, наприклад. Адже отримати статус волонтера нескладно, а от отримати певний рейтинг, щоб надавати ефективну допомогу – процес складніший.

Отож, волонтерські організації, які зареєстровані офіційно, мають більші можливості:

- закупівля певних типів товарів;
- виїзд за кордон на певний термін;
- можливість офіційно збирати кошти на рахунок;
- мають вищий рейтинг довіри серед населення.

Разом з тим, якщо ви не займаєтесь нічим з вищесказаного, а ваша допомога обмежується посиленнями вам діями (донати іншим волонтерам чи на рахунок ЗСУ, допомога речами чи продуктами), реєстрація БО чи ГО – зайві клопоти. Адже такі ваші дії ніяк не конфліктують з діючим законодавством [6].

Варіативні складові волонтерської діяльності

Волонтерська платформа, як один з інструментів якісних комунікаційних можливосте волонтерських організацій.

Волонтерська Платформа об'єднала 400 тисяч українців довкола допомоги Україні під час війни.

З 24 лютого 2022 року волонтерський рух в Україні значно активізувався й одним із основних джерел пошуку можливостей стала Волонтерська Платформа. Платформа була запущена ще у березні 2021 р., Українською Волонтерською Службою, Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та ІТ-компанією SoftServe за підтримки Міністерства молоді та спорту для об'єднання волонтерів та організацій зі всієї України.

Після початку війни Платформа стала тим інструментом, який допомагає волонтерам швидко реагувати на запити тих, хто потребує допомоги. На цю мить Волонтерська Платформа об'єднала більше ніж 400 тис. користувачів, понад 500 організацій і локальних волонтерських ініціатив та 1150 волонтерських можливостей. За увесь час Платформа зібрала близько 50 тис. реєстрацій на волонтерські можливості [8].

В чому унікальність українського волонтерства?

Початок активного розвитку та встановлення загальних рис українського волонтерства почалось з 2014 року з початком війни на Сході України. До 2014 року ставленики кремля робили усе можливе щоб якомога більше роззброїти українське військо і на момент початку АТО українська армія була небоєздатною і фактично за рахунок активної народної ініціативи, за рахунок активних дій волонтерів нам вдалось зупинити агресора, тоді у 2014 силою волонтерів солдатів забезпечували усім від шкарпеток та взуття до бронезилетів та приборів нічного бачення. Проте окрім необхідності допомагати армії існувала також потреба допомагати цивільним, незважаючи на спроби нас штучно поділити жителів Донбасу ми вважали своїми і також намагались їм допомогти наприклад волонтерська організація БУР активно вела свою роботу у той період з метою відновити якомога більше зруйнованих війною будинків та намагалась активно допомагати переселенцям. З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України. З початком повномасштабного вторгнення волонтерство в Україні набуло нечуваних масштабів – здається, немає людини, яка б так чи інакше не була задіяна у допомозі армії, лікарям, біженцям або тим, хто не може сам про себе подбати. Українці перераховують кошти, допомагають особисто або у великих фондах, організують волонтерські організації та волонтерять за фахом безкоштовно. Не існує жодного іншого прикладу такого масового поширення волонтерського руху у жодній країні світу у цьому і є головна унікальність українського волонтерства.

Для багатьох з нас волонтерство на сьогодні стало професією, волонтерство демонструє грома-

дянську позицію суспільства та готовність суспільства підтримувати державний лад та демонструє його демократичність. Волонтерство також відіграє не менш важливу роль у обороні країни, що ми на собі відчули вже неодноразово. Також громадська ініціатива може інституціалізуватись і взаємодіяти на рівних з державною системою управління, і тоді волонтери стають елементами громадського контролю. Ця волонтерська діяльність дуже важлива у формуванні громадянської позиції

Також надзвичайно важливим є союз волонтерів та держави оскільки так можна спрямовувати кошти у дійсно необхідне русло та можна робити неймовірні речі прикладом цього може бути фонд Сергія Притули котрий за рахунок взаємодії з державою здатен закупати бронетранспортери та дрони для армії або Kolegi Studio котрі зараз займаються виготовленням «Бандеромобілів» і за рахунок взаємодії з державою їм легше знаходити тих хто потребує транспорт та з ними комунікувати та легше доставляти автомобілі. За рахунок взаємодії держави і волонтерських організацій виникають фонди, які мають такий капітал довіри, що бізнес не бачить ризиків сплачувати туди великі суми. Також держава ніколи не можна врахувати усі аспекти і наприклад під час стихійних лих допомога волонтерів є надзвичайно важливою проте з часом держава повинна враховувати усі ці потреби суспільства і запланувати шляхи вирішення таких проблем та виділити кошти з держбюджету на подібні потреби та систематизовано їх задовольняти.

Проте надзвичайно важливо щоб держава була готова ефективно інтегрувати в державну систему нові елементи взаємодії з суспільством у тому числі на рівні законодавства оскільки волонтери та благодійні організації повинні виходити на новий рівень та еволюціонувати а не просто закривати прогалини котрі існують у державі, держава повинна постійно реагувати на зміни у світі та вчасно разом із суспільством відповідати цим змінам.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши весь вищевикладений матеріал, ми розуміємо, що на сьогодні волонтерський рух в умовах російської агресії надзвичайно сильно виріс та розвинувся у порівнянні з тим що було раніше, держава розпочала стимулювати волонтерську діяльність шляхом створення нових законів котрі мають на меті підтримати волонтерський рух, значно сильніше розширився спектр сфер діяльності волонтерів та масштаб їхньої допомоги, сприйняття та підтримка суспільством волонтерства значно зросла як і кількість волонтерів та їх організацій. На сьогодні усі українці приєднуються до волонтерського руху та роблять усе можливе щоб бути корисними для фронту, адже тільки спільна робота приведе нас до перемоги над країною терористом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волонтери України. До Міжнародного дня волонтера / Донецька обласна державна адміністрація, 2022. URL: <https://dn.gov.ua/galleries/volonteri-ukrayini-do-mizhnarodnogo-dnya-volontera>
2. Парламент підтримує створення додаткових гарантій та можливостей для волонтерів в умовах війни. *Верховна Рада України* (офіційний веб портал парламенту України). 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/223506.html>
3. Про волонтерську діяльність : Закон України 19 квітня 2011 року № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
4. Податковий кодекс України. 2 грудня 2010 року № 2755-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. Мацкевич Л.П., Штих П.М. Волонтерство. Реферативний огляд (2004–2022 рр.). URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5963>
6. Малик О.В. Волонтерський рух – як діяти в межах закону. URL: <https://www.malyk.com.ua/news/publication/volonterstvo-v-ukraini>
7. Говоруха Н. О. Волонтерство як платформа соціальних перетворень. *Педагогічний процес: теорія і практика. Серія: Педагогіка*. 2019. № 3–4 (66–67). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/view/ByFileId/925989.pdf>
8. Волонтерська Платформа об'єднала 400 тисяч українців довкола допомоги Україні під час війни. *UNICEF*. 2022. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/volunteer-hub-helps-400000-ukrainians-make-difference>

REFERENCES:

1. Volontery Ukrainy. Do Mizhnarodnogho dnja volontera / Donecjkja oblasna derzhavna administracija, 2022. URL: <https://dn.gov.ua/galleries/volonteri-ukrayini-do-mizhnarodnogo-dnya-volontera>
2. Parlament pidtrymuje stvorennja dodatkovykh gharantij ta mozhlyvostej dlja volonteriv v umovakh vijny. *Verkhovna Rada Ukrainy* (oficijnyj veb portal parlamentu Ukrainy), 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/223506.html>
3. Pro volontersjku dijalnistj : Zakon Ukrainy 19.04.2011. № 3236-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
4. Podatkovyj kodeks Ukrainy. 02.12.2010. № 2755-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. Mackevych L.P., Shtykh P.M. Volonterstvo. Referatyvnyj oghljad (2004–2022). 2022. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5963>
6. Malyk O.V. (2022) Volontersjkyj rukh – jak dijaty v mezhakh zakonu. URL: <https://www.malyk.com.ua/news/publication/volonterstvo-v-ukraini>
7. Ghovorukha N. O. Volonterstvo jak platforma socialjnykh peretvorenj. *Pedagoghichnyj proces: teorija i praktyka. Serija: Pedagoghika*. 2019. № 3–4 (66–67). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/view/ByFileId/925989.pdf>
8. Volonters'ka Platforma ob'yednala 400 tysyach ukrajintsiv dovkola dopomohy Ukraini pid chas viyny. / UNICEF, 2022. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/volunteer-hub-helps-400000-ukrainians-make-difference>

The volunteer movement of Ukraine in conditions of military aggression

Maneliuk Yurii Mykhailovych

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Political Technologies
Kyiv National Economic
Vadym Hetman University
Peremohy Ave., 54/1, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8186-7604

Lutsenko Viktoriia Romanivna
Student of the Law Institute
Kyiv National Economic
Vadym Hetman University
Peremohy Ave., 54/1, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-5576-775X

Savchuk Nazarii Ivanovych
Student of the Law Institute
Kyiv National Economic
Vadym Hetman University
Peremohy Ave., 54/1, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9999-7570

The article presents the review and analysis the features of the volunteer movement and the main provisions regarding its functioning as the foundation of civil society. The specifics of the volunteer movement in Ukraine in the conditions of the military conflict have been clarified. Some important issues are brought up for discussion, such as the issue of legal regulation of volunteer associations and the importance of them acquiring legal status, which increases the effectiveness of such organizations.

The activity of volunteers is the main factor for the establishment and effective development of civil society. It embodies the best and brightest desires of humanity – the desire for freedom and peace, security and justice for all people. And that is why our state should promote the comprehensive development of both volunteer organizations and the movement as a whole. Volunteer activity is extremely relevant and important for our country. In Ukraine, politicians are doing everything possible to develop and flourish the volunteer movement within the country. Parliament supports the creation of additional guarantees and opportunities for volunteers in wartime conditions.

In modern science, the Volunteer movement is understood as a charitable activity carried out by individuals on the basis of non-profit activity, without salary, without promotion, for the sake of the well-being and prosperity of communities and society. However, in order for volunteer organizations to operate at their full potential, they need to be supported at the state level. In Ukraine, politicians are doing everything possible to develop and flourish the volunteer movement within the country. Parliament supports the creation of additional guarantees and opportunities for volunteers in wartime conditions.

In our opinion, this article is more relevant than ever for today, because it focuses on the volunteer movement as a driving force for building a democratic Ukrainian space and the importance of this movement for the development of civil society.

Key words: volunteer, volunteer movement, volunteer activity, charity, civil society.